

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ ДОСЯГНЕННЯ ФОРМАЛЬНОЇ ІНТЕГРАТИВНОСТІ ТЕКСТУ

Г. О. Матковська

викладач

Національний технічний університет України «КПІ»

Текст як фіксоване втілення когнітивно-мовленнєвої діяльності привертає увагу дослідників своєю структурною, змістовою і функціональною різноплановістю, а також безмежним інтерпретаційним потенціалом. На ранніх етапах наукових студій, присвячених проблемам тексту, його визначали як когерентну послідовність речень або послідовність речень, пов'язану засобами синтагматичної субституції [4, с. 11]. Цей підхід висвітлює структурно-граматичну природу об'єкта визначення, яка згодом була доповнена семантичним аспектом. Так, М. А. К. Холлідей і Р. Хасан звертають увагу на семантичну сутність тексту і визначають його як усний або письмовий уривок будь-якого обсягу, який характеризується своєю єдністю. Дослідники зазначають, що текст слід інтерпретувати як семантичне, а не граматичне утворення [5, с. 1-2].

Інтегративність або єдність є показником існування тексту як такого. Вона належить до фундаментальних стандартів або критерії текстуальності, запропонованих І. Р. Гальперінім. В. Дресслер і Р. де Богранд розрізняли стандарти структурної (когезії) і глобально-змістової (когерентності) єдності [3].

За І. Р. Гальперінім, цілісність – це одна із конститутивних характеристик тексту, вичерпне втілення авторського задуму, закладеного у творі і розкритого у різних композиційно-мовленнєвих формах комунікативного процесу [2, с. 131]. Категорія цілісності забезпечується інтеграцією усіх структурно-змістових і смислових рівнів тексту, вона сприяє поступовому усвідомленню його змістово-фактуальної інформації. Як наслідок, вчений детермінує інтегративність як категорію, що забезпечує цілісність

тексту, разом з тим, він не ототожнює інтегративність із когезією, оскільки вона може реалізуватися засобами останньої, а також ґрунтуватися на асоціативних і пресупозиційних відношеннях. З огляду на це, інтегративність представлена радше як категорія психологічного рівня, тоді як когезія включає зв'язки логічного плану [2, с. 124-125]. Л. Г. Бабенко та Ю. В. Казарін визначають цілісність як фундаментальну категорію тексту, яка включає план його змісту; вона зумовлена законами сприйняття тексту, концептуальністю змісту й забезпечена його денотативним простором і конкретною ситуацією сприйняття адресатом [1, с. 25].

Цілісність тексту на структурному рівні забезпечується за допомогою засобів ітерації та реляції. Ітерація – це різноманітні форми повторення знаків, їхніх форм і значень, тоді як реляцію визначають як систему зв'язків, які регулюють співвідношення елементів у тексті.

До засобів формальної ітерації належать референційний і синонімічний повтори, а також засоби граматичної когезії, засновані на співвідношенні форм, серед яких визначають референцію, субституцію і еліпсис. Повтори ототожнюють із лексичними засобами втілення інтегративності тексту, а їхній вибір може визначатися як виключно авторською інтенцією, так і мовною нормою. Референція, субституція і еліпсис є граматичними ітераційними засобами. Структурна реляція досягається за допомогою порядку слів і засобів кон'юнкції. Серед засобів кон'юнкції виокремлюють сполучники сурядності й підрядності, а також сполучникові фрази.

Отже, аналіз структурних особливостей тексту показав, що його інтегративність досягається за допомогою низки лексичних і граматичних засобів. Структурна і змістова цілісність забезпечують сприйняття тексту як композиційно-інформативної єдності.

Література:

1. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста: учебник, практикум / Л. Г. Бабенко, Ю. В. Казарин. – М.: Флинта: Наука, 2005. – 496 с.

2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. / И.Р. Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 138с.
3. Beaugrande R. Introduction to text linguistics / R. Beaugrande, W. Dressler. – London: Longman, 1981. – 288 p.
4. Hackl-Rößler S. Textstruktur und Textdesign / S. Hackl-Rößler. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag, 2006. – 225 p.
5. Halliday M. A. K. Cohesion in English / M. A. K. Halliday, R. Hasan. London: Longman. – 374 p.